

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Öğretmen Atama Esasları ve Kaynak Yükseköğretim Programlarıyla İlgili Gelişmeler*

Development Related to the Basis of Teacher Appointment of Ministry of National Education and the Source Higher Education Programs

Seval KOÇAK**, Yüksel KAVAK***

ÖZ: Eğitim politikalarının en etkili şekilde uygulanması ve ülke ekonomisine katkı sağlayacak nitelikli insan gücünün yetişmesi, öğretmen istihdamına yönelik politikalarla yakından ilişkilidir. Türkiye'de öğretmen atamalarına ilişkin esaslar, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından alınan kararlarla belirlenmektedir. Bu çalışmada öğretmen atamalarına esas oluşturan uygulamaların ve öğretmenlik mesleğine kaynak olan yükseköğretim programlarının tarihi gelişimi incelenmiştir. Bu amaçla Talim ve Terbiye Kurulu tarafından alınan ve öğretmen atamalarına esas oluşturan kararların (1990'lı yıllardan günümüze kadar) analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında, son yedi ana karar ile 24 ara karar incelemeye alınmıştır. Analiz, öğretmen atamalarına temel oluşturan konularla ilişkili araştırma soruları çerçevesinde yapılmıştır. Bu şekilde araştırma problemleriyle yanıt aranan konulara ilişkin kronolojik gelişmeler sunulmuş, öğretmen atamalarına yönelik uygulamaların 1990'lı yılların başından günümüze kadar nasıl bir değişim gösterdiği ortaya çıkarılmıştır. Bunun yanında öğretmenlik mesleğine kaynak olan yükseköğretim programlarının branş bazında ne tür gelişmelere sahne olduğu belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: öğretmen atamaları, Talim ve Terbiye Kurulu, öğretmen istihdamı, öğretmen atama politikaları

ABSTRACT: The effective implementations of education policies and qualified human resources that will contribute to the growth of the national economy are closely related to the policies of the employment of teachers. In Turkey, procedures for the appointment of teachers are determined with the decisions taken by the National Board of Education of Ministry of Education. In this study, historical development of the teacher appointments' applications and higher education programs that are the source of the teaching profession are examined. For this purpose, decision documents of teacher appointments prepared by National Board of Education (from 1990 to present) were analyzed. The main seven decision texts and 24 interim decision texts were also analyzed within this study. Analyses were made in accordance with the research problems related to the subjects of the teacher appointments. In this way, chronological developments that are related to the subjects to be answered are presented and in what way the applications for teacher appointments have changed since 1990 are revealed. In addition, the developments for the programs of higher education are determined in order to show the changes in terms of faculty.

Keywords: teacher appointment, National Board of Education, teacher employment, policies of teacher appointment

GİRİŞ

Eğitim insangücü ve istihdam ilişkileri eğitim planlamasının odak noktasında yer alır ve eğitim politikalarının da temelini oluşturur. Türkiye'de öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimi, ana yetiştirici eğitim fakülteleri olmak üzere, üniversiteler tarafından sağlanmaktadır. Buna karşılık, üniversitelerce sağlanan eğitimin biçimlendiricisi ve ana istihdam sağlayıcı kurum ise Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'dir. MEB, bir yandan yasal ve yönetsel düzenleme ve kararlarla öğretmen niteliği üzerinde etki oluştururken öte yandan istihdam politika ve uygulamalarıyla öğretmen eğitiminin planlanması konusunda etkili olmaktadır. Bu bağlamda MEB, Türkiye'de öğretmen eğitiminin ve istihdamının ana aktörü olarak rol oynamaktadır.

Eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılmasına yönelik yapılan çalışmalar özellikle öğretmen yetiştirme görevinin üniversitelere verilmesiyle ivme kazanmış, bu tarihten itibaren eğitim fakültelerine yönelik önemli gelişmeler gözlenmiştir (Kavak ve Baskan, 2009; Kavak,

* Bu makale, Öğretmen Eğitiminde Yeni Eğilimler Uluslararası Sempozyumu'nda (2013, Hacettepe Üniversitesi) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Arş.Gör., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara-Türkiye, e-posta: sevalkocak@hacettepe.edu.tr

*** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara-Türkiye, e-posta: kavak@hacettepe.edu.tr

Aydın ve Akbaba-Altun, 2007). Eğitim Fakültelerinde görülen bu değişimler doğal olarak öğretmen atama esaslarına da yansımakta, özellikle öğretmenliklere kaynaklık eden yükseköğretim programlarının şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'yla da öğretmenliğin özel bir ihtisas mesleği olduğu hükme bağlanmış ve öğretmenlik mesleği için özel şartlar belirlenmiştir (md.43). Öğretmen olarak atanabilmek için sahip olunması gereken genel ve özel şartların yanında, Talim ve Terbiye Kurulu'nun "öğretmen olarak atanacakların sahip olması gereken özelliklere ilişkin kararları", öğretmen atama politikalarının temelini oluşturmuştur.

Türkiye'de öğretmen istihdamına yönelik uygulanan politikalar, çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Atav ve Sönmez (2013), ülkemizde bilimsel verilere dayalı bir istihdam politikasının olmadığını, bunun da öğretmenlik mesleğinde yığılmalara neden olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca MEB ve ÖSYM verilerinin incelenmesiyle, yakın gelecekte öğretmen ihtiyacının artacağını bunun yanında var olan talep fazlalığının devam edeceğini ileri sürmektedirler. Bircan (2009), öğretmen istihdam politikalarındaki temel sorunları: MEB-YÖK eşgüdüm eksiklikleri, Eğitim Fakültelerindeki niteliksel yetersizlikler, atanacak öğretmenlerin formasyon uygulamalarındaki karmaşıklıklar, öğretmen arz-talep dengesizlikleri noktalarında ele almaktadır. Aynı şekilde SETA (2010) tarafından sunulan bir raporda, öğretmen istihdamına yönelik sorunların arz-talep dengesinin kurulamaması ve öğretmen atamalarında kır-kent dengesinin sağlanamaması konularında yoğunlaştığını ifade edilmektedir.

Doğan (2005) Türkiye'deki öğretmen atama sisteminin daha çok nicelik boyutuyla ilgilenildiğini, buna rağmen öğretmen açığına yönelik sorunların giderilemediğini ifade etmektedir. Bunun nedenini ise öğretmen ihtiyacının karşılanmasına yönelik uygulamaların kısa vadede çözüm üretmesine ve sistematik bir biçimde yürütülmemesine bağlamaktadır. Ayrıca okula başlama yaşının öğretmen istihdamından bağımsız düşünülmemesi gerektiğini belirtmekte, öğretmen başına düşen öğrenci sayıları, göçler ve diğer farklı değişkenlerle birlikte ele alınması gerektiğini düşünmektedir. Türkiye'de öğretmen ihtiyacına yönelik sorunların devam ettiği, özellikle 4+4+4 eğitim sistemine geçilmesiyle öğretmen ihtiyacında farklı sorunların doğduğu görülmektedir.

İlgili araştırmalar, eğitim fakültelerinden mezun olmayan alan öğrencilerinin atanması ile ilişkili bir soruna daha dikkat çekmektedir. Bu çalışmalarda öğretmenlik mesleğinde önceliğin eğitim fakültelerine verilmesi gerektiği, öğretmenliğin sadece alan bilgisi ile sınırlı olmadığı ve özel bir ihtisas gerektirdiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla eğitim niteliğini arttırmak için öncelikle bu meslek için yetiştirilmiş olan adayların atanması gerektiği üzerinde durulmaktadır (Bahar, 2011; Safran, Kan ve Üstündağ, 2014).

Öğretmen istihdamında tartışılan bir diğer sorun alanı, yapılan seçme sınavına yöneliktir. Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) gerek içerik ve atama puanları gerek uygulanma biçiminde yapılan değişiklikler ve gerekse öğretmen adaylarında oluşturduğu olumsuz algı ve tutumlar nedeniyle ilgili çalışmalarda araştırma konusu olmuştur (Baysan, Ercan ve Öztürk, 2011; Çelik ve Kavak, 2009; Şahin, 2011).

Yapılan araştırmalarda Türkiye'de öğretmen istihdamı ile ilişkili politika ve uygulamaların yol açtığı sorunlara yer verildiği görülmüş, ancak Talim ve Terbiye Kurulu'nun ilgili konuya yönelik aldığı kararların tarihi incelemesine yer veren bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada, öğretmen istihdamına ilişkin MEB Talim ve Terbiye Kurulu kararlarının analizi yapılmıştır. Bu şekilde konunun yasal temellerine yönelik bir araştırma yapılarak alana katkı sağlanması, öğretmen istihdamına yönelik yapılagelen uygulamalara bütüncül bakış açısı sağlanması planlanmıştır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmen atama esasları ve kaynak yükseköğretim kurumlarıyla ilgili politika ve uygulamalarına yönelik olarak 1990'lı yılların başından bu yana izlenen eğilimleri analiz etmek, değerlendirmek ve gelecek için çıkarımlarda bulunmaktır. Bu amaçla, şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen olarak atanacaklarda aranan asgari öğrenim düzeyinin tarihi gelişimi nasıldır?
2. Atama esaslarında dikkate alınan temel noktalar nelerdir?
3. Atamalarda gerçekleştirilen istisnai uygulamalar nelerdir?
4. Dersi kaldırılan veya istihdam alanı daralan öğretmenlerle ilgili olarak alınan önlemler nelerdir?
5. Alanları dışında atanmış olan öğretmenlerin kendi alanlarına geçişlerine ilişkin olarak, izlenen uygulamalar nelerdir?
6. Pedagojik formasyon programlarına kimlerin alınacağına ve formasyonu olmadan atanana yönelik diğer uygulamalar nelerdir?
7. Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmen atadığı alanlar / branşlar ve bu alanlara / branşlara kaynak olan yükseköğretim programları hangileridir?

2. YÖNTEM

Araştırma, MEB'in öğretmen atama esas ve ilkelerinin, belge incelemesine dayalı olarak analiz edildiği betimsel bir çalışmadır. Doküman ya da belge incelemesi, üzerinde çalışılacak olan konuya dayalı yazılı ve basılı belgelerin analiz edildiği bir teknik olarak ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Çalışmada, 1991-2013 yılları arasında Talim ve Terbiye Kurulu tarafından öğretmen atamalarına ilişkin "*Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarına Öğretmen Olarak Atanacakların Atamalarına Esas Olan Alanlar İle Mezun Oldukları Yükseköğretim Programları ve Aylık Karşılığı Okutacakları Derslere İlişkin Esaslar*"ın (konuya ilişkin TTK kararlarının) analizi yapılmıştır. Bu amaçla Talim ve Terbiye Kurulu'nun 1991-2013 yılları arasında, öğretmen atamalarına ilişkin olarak aldığı son yedi ana karar metni ile bu tarihler arasında alınan 24 değişiklik kararı (ara karar) incelemeye alınmıştır. İlgili kararlar, Milli Eğitim Bakanlığı web sayfasından indirilmiş, ulaşılamayan eski tarihli kararlar ise Talim ve Terbiye Kurulu'ndan temin edilmiştir. İncelemeye alınan kararların tarih ve sayıları şöyledir:

- 03.04.1991 tarih ve 37 sayılı karar ve ara kararları,
- 29.12.1993 tarih ve 523 sayılı karar ve ara kararları,
- 21.06.1996 tarih ve 218 sayılı karar ve ara kararları,
- 01.06.2000 tarih ve 340 sayılı karar ve ara kararları,
- 12.07.2004 tarih ve 119 sayılı karar ve ara kararları,
- 07.07.2009 tarih ve 80 sayılı karar ve ara kararları,
- 20.02.2014 tarih ve 9 sayılı karar.

TTK'nin ilgili kararlarında ele alınan konular belirli başlıklar altında sunulmakta, bu da kararlardaki her bir konuya yönelik sistematik bir inceleme olanağı sağlamaktadır. Bu araştırmada da, ilgili tarihler arasında alınan ana ve ara kararlar belirlenen araştırma soruları çerçevesinde incelenmiş; her bir konuya yönelik tarihi gelişim, bulgular bölümünde sunulmuştur.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, daha önce ifade edilen araştırma sorularına yönelik bulgular sırasıyla sunulmuş, ilgili konuların tarihsel olarak nasıl bir değişim ve gelişim gösterdiği ortaya çıkarılmıştır.

3.1. Öğretmen Olarak Atanacakların Sahip Olması Gereken Öğrenim Düzeyleri

Öğretmen olarak atanacakların sahip olması gereken öğrenim derecelerine bakıldığında 1990'lı yılların sonuna kadar en az önlisans mezunlarının öğretmen olarak atandıkları gözlenmektedir. 01.06.2000 tarih ve 340 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Kararı ile bu tarihten itibaren öğretmen olarak atanabilmek için en az "lisans" mezunu olma koşulunun olduğu açıkça ifade edilmektedir. Hala öğretmen olarak atanabilmek için en az lisans mezunu olmak gerekmektedir.

3.2. Atama Esaslarında Dikkate Alınacak Temel Noktalar

Öğretmen atamalarına ilişkin ilke ve esasların belirlendiği Talim ve Terbiye Kurulu kararlarının ana temalarından birisi de öğretmen atamalarında dikkat alınması gereken bazı uygulamaların (öncelik sırası, öğretmenlik sertifikası kredi miktarı, seçme sınavı, bazı alanların belirlenmesi vb) ortaya konulmasıdır. Bu bağlamda 1991'den bu yana alınan kararlarda vurgulanan bazı temel noktalar şunlardır:

- Hemen her kararda, öğretmen atamalarında öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına öncelik tanınmıştır. İhtiyacın bu kurum mezunlarıyla karşılanamadığı durumlarda diğer yükseköğretim kurumları mezunlarına olanak tanınmıştır.
- Pedagojik formasyon belgesinin kredi miktarı (dönemlere göre değişmektedir) belirlenmiştir.
- 21.06.1996 tarih ve 218 sayılı kararla birlikte "Özel Eğitim Okullarına" yapılacak atamalarda öncelik görme, işitme ve zihinsel engelli öğretmenliği alanlarından mezun olanlara verilmiştir.
- 340 sayılı kararda 2003 yılında yapılan bir değişiklikle öğretmen olarak atanacakların seçiminde KPSS getirilmiştir. (İlgili yasal altyapı "Kamu Görevlerine İlk Defa Atanacaklar İçin Yapılacak Sınavlar Hakkında Genel Yönetmelik" ile atılmıştır (Resmi Gazete 03.05.2002)).
- 2000 yılından sonra ortaöğretim alan öğretmenliklerine 5 yıllık eğitim fakültesi ya da alan fakültelerinden mezun olup pedagojik formasyon belgesine ya da tezsiz yüksek lisans derecesine sahip olanların atanması öngörülmüştür.

3.3. Atamalardaki İstisna Durumlar (Öğretmen İhtiyacı Karşılanamadığında)

Öğretmen atamalarında ihtiyacın karşılanamaması durumlarında çeşitli önlemler geliştirildiği görülmektedir. Buna göre öğretmen ihtiyacının karşılanamadığı durumlarda:

- En az lisans mezunu olma şartı getirilmeden önceki tarihlerde, yüksekokul mezunlarından formasyon belgeleri olmayanların başvuruları kabul edilmiş ve adaylık dönemleri içinde formasyon kazanmaları sağlanmıştır.
- Kendi alanında ya da eğitim alanında lisansüstü eğitim almış olanlara öncelik verilmiştir.
- Yakın branşlardaki öğretmenlere aylık karşılıklı ders okutulmuştur.
- Lisans mezunu olma şartının getirilmesiyle birlikte, formasyonu olmayan lisans mezunlarının da atamaları yapılmış, adaylık dönemlerinde formasyon kazandırılmıştır.
- Mevcut öğretmenlerin hizmet içi eğitim yoluyla ihtiyaç duyulan alanda yetiştirilmesi sağlanmıştır.
- İngilizce öğretmeni açığı, İngilizce öğretim yapan diğer yükseköğretim program mezunlarından (karar ekinde yer izin verilen program mezunlarından) karşılanmıştır.

- İlköğretim alan öğretmenliklerine, alanla ilgili ortaöğretim alan öğretmenliği programı mezunları atanmıştır.
- Bilgisayar öğretmenliğine, elektronik öğretmenliği ile elektronik ve haberleşme öğretmenliği programlarından mezun olanlar atanmıştır.
- Açık alanlar için ücretli öğretmen ve usta öğretici kadrolarından yararlanılmıştır.

3.4. Dersi Kaldırılan veya İstihdam Alanı Daralan Öğretmenlerle İlgili Önlemler

Dersi kaldırılan ya da istihdam alanı daralan öğretmenlerle ilgili konunun, öğretmen atama esasları arasında 1996 yılındaki 218 sayılı kararla ilk kez yer aldığı görülmektedir. Böylece MEB'in, istihdam alanı daralan öğretmenlerin nasıl istihdam edileceği konusunu ulusal düzeyde kurallara bağlamaya başladığı ifade edilebilmektedir. Kararlara göre;

- Bu öğretmenlerin, aylık karşılığı okutabilecekleri derslerin öğretmenliğine isteklerine bakılmaksızın ya da kendi istekleri doğrultusunda, alan değişikliği yoluyla atanmaları öngörülmüştür.
- İkinci olarak bu şekilde atama yapılamayan öğretmenlerin, ihtiyaç duyulan ve kendi alanına yakın olan bir alanda hizmet içi eğitim yoluyla yetiştirilmeleri sağlanmıştır. Örneğin; 14.07.2005 tarih ve 192 sayılı kararla kaldırılan İş Eğitimi dersini veren öğretmenler, hizmet içi eğitim kursundan geçirilerek aynı kararla kabul edilen Teknoloji ve Tasarım dersi öğretmenliğine atanmışlardır.
- İncelenen son kararda da (20.02.2014 tarih ve 9 sayılı karar) alanı kaldırılan veya istihdam alanı daralan öğretmenlerin, mezuniyeti itibarıyla atanabileceği alana ya da öğretmenlerin okutabileceği derslerin öğretmenliğine, istekleri doğrultusunda alan değişikliği yoluyla atanabileceği ifade edilmektedir. Bu öğretmenlere, atanacakları alana uygun eğitim verileceği vurgulanmaktadır.

3.5. Alanları Dışında Atanmış Öğretmenlerin Tekrar Kendi Alanlarına Geçişleri

Öğretmen Atama Esasları belgelerinde, alanları dışında atanmış olan öğretmenlerin kendi alanlarına geçişlerine yönelik de çeşitli önlemler alındığı görülmektedir. 218 sayılı kararın geçerliliğini koruduğu döneme kadar (2000 yılına kadar), Okul Öncesi ve Sınıf Öğretmenliği bölümleri dışındaki bölümlerden mezun olmuş ancak bu alanlara atanmış öğretmenlerin kendi branşlarına dönüşleri, bulunduğu ildeki okul öncesi ve sınıf öğretmeni ihtiyacıyla mezun olduğu alanın öğretmen ihtiyacı göz önüne alınarak Bakanlıkça gerçekleştirilmiştir. 01.06.2000 tarih ve 340 sayılı kararla birlikte alanları dışında atanmış öğretmenlerin, kendi alanlarında öğretmen gereksiniminin ortaya çıkması durumunda, alanlarına geçiş yapabildikleri görülmektedir. Ayrıca, 12.07.2004 tarih ve 119 sayılı kararın alınmasından 80 sayılı karara kadar (bu uygulamalar 80 sayılı kararda da yer almaktadır), kendi alanları dışındaki alanlara atanmaların, alanlarına geçişleri için yapılan uygulamalar şu şekilde özetlenebilir:

Fizik, Kimya, Biyoloji, Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, İmam-Hatip Lisesi Meslek dersleri alanlarından olup ilköğretim kurumlarının Fen ve Teknoloji, Türkçe, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliklerine atanmış olanlar, istekleri dâhilinde alanlarına atanabilmektedirler.

- Birden fazla öğretmenliğe atanabilecekler, ihtiyaç dahilinde isteklerine bakılmaksızın o alanlardan herhangi birine atanmaktadırlar.
- 20.02.2014 tarih ve 9 sayılı kararda, alanları dışında atanmış olan öğretmenlerin kendi alanlarına geçişlerine ilişkin uygulamalara yer verilmemiştir.

3.6. Pedagojik Formasyon Programlarına Kimlerin Alınacağına İlişkin Noktalar ve Formasyonu Olmadan Atananlara Yönelik Diğer Uygulamalar

Pedagojik formasyon programlarına kimlerin katılacağına yönelik uygulamalara bakıldığında, 03.04.1991 tarih ve 37 sayılı kararda Fen Fakülteleri, Edebiyat Fakülteleri, Fen-Edebiyat Fakülteleri, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Ziraat Fakültesi, Devlet Konservatuvarı ve Eğitim Yüksekokulları mezunları dışında formasyon belgesi olmayan ya da 21 kredilik öğretmenlik meslek bilgisi derslerini aldığını belgelendirmeyen *yüksekokul mezunlarının* “sadece ihtiyacın karşılanamaması” durumunda başvurularının kabul edildiği belirtilmektedir. Ancak bu öğretmenlerin, adaylık dönemlerinde formasyon kazanmalarının sağlandığı ifade edilmektedir. 29.12.1993 tarih ve 523 sayılı kararla birlikte ise, ihtiyacın karşılanamadığı durumlarda 21 kredilik öğretmenlik meslek bilgisi derslerini aldığını belgelendiren mezunlara öncelik verildiği; ihtiyacın bu şekilde de karşılanamadığı durumlarda formasyonu olmayanların atanması yoluna gidildiği ve adaylık dönemlerinde hizmet içi eğitim yoluyla formasyon verildiği belirtilmektedir. (Aynı uygulama 21.06.1998 tarih ve 218 sayılı kararda da yer almıştır.)

İhtiyacın karşılanamadığı dönemlerle sınırlı olmak koşulu ile 07.07. 2009 tarih 80 sayılı karar ekinde belirtilen alanlardan mezun olup Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans ya da Pedagojik Formasyon programlarını tamamlamamış ancak KPSS’den 75 ve üzeri puan almış olanlar, pedagojik formasyon eğitimleri aday öğretmenlik süreci içinde yaptırılmak üzere alan öğretmenliklerine atanmışlardır.

Yeni bir düzenlemeyle; 01.06.2000 tarih 340 sayılı kararla birlikte öğretmen olmadan önce sertifika programlarına kimlerin alınacağına yönelik açıklamalara yer verildiği görülmektedir. Bu açıklamada; “*Bakanlık ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) işbirliği ile düzenlenen sertifika programlarına ek çizelgede verilen yükseköğretim programlarının hangilerinden mezun olanların alınacağı Kurulca belirlenir.*” ifadesi yer almaktadır. Bu uygulamada 05.07 2012 tarih ve 97 sayılı *ara kararla* birlikte bazı farklılıklar görülmektedir. Buna göre, ilgili karar ekinde yer verilen yükseköğretim programlarının hangilerinden mezun olanların sertifika programlarına alınacağı, öğretmen ihtiyacı çerçevesinde İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü ile Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü’nün teklifi doğrultusunda Kurulca belirlenmeye başlanmıştır. Bu uygulama 20.02.2014 tarih ve 9 sayılı kararda da yer almaktadır.

3.7. Milli Eğitim Bakanlığı’nın Öğretmen Atadığı Alanlar/Branşlar ve Bu Alanlara/Branşlara Atama Yapılacak Yükseköğretim Programları

Bu alt başlıkta, MEB’in atama yaptığı belli başlı alanlar (okul öncesi öğretmenliği, çocuk gelişimi ve eğitimi öğretmenliği, sınıf öğretmenliği, görme, işitme ve zihin engelliler öğretmenliği, Türkçe öğretmenliği ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği, fen bilgisi öğretmenliği, fizik, kimya ve biyoloji öğretmenlikleri, matematik ve ilköğretim matematik öğretmenlikleri, sosyal bilgiler öğretmenliği, tarih ve coğrafya öğretmenlikleri ve İngilizce öğretmenliği) dikkate alınarak analiz yapılmıştır. Buna göre:

1. Okul Öncesi Öğretmenliği, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliği ile Çocuk Gelişimi alanlarına, hangi yükseköğretim programlarının kaynaklık ettiğine ilişkin gelişim aşağıdaki gibidir:

- Okul Öncesi Öğretmenliği ve Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliği Bölümleri 340 ve 119 sayılı kararlarda birlikte ele alınmış, farklı alanlar olarak ayrılmamıştır. Bunun nedeni, iki alan öğretmenliğinin de “okul öncesi eğitime ve “çocuk gelişimi ve eğitime” ortak olarak kaynaklık ediyor olmasıdır.
- Okul Öncesi Öğretmenliği’ne bakıldığında, 523 sayılı kararla birlikte bu alana kaynaklık eden bölümlerin sayısında artış görülmektedir. 340 (2000 yılı) sayılı kararla birlikte

Okul Öncesi Öğretmenliği' ne yalnız, Okul Öncesi Öğretmenliği ve Ana Okulu Öğretmenliği Bölümlerinin kaynaklık etmeye başladığı; 80 sayılı kararla birlikte tekrar Çocuk Gelişimi ve Eğitimi bölümlerinin eklendiği dikkat çekmektedir.

- 20.02.2014 tarih ve 9 sayılı kararda da, okul öncesi programı mezunlarının sadece okul öncesi öğretmenliğine atanabildiği, çocuk gelişimi bölümü mezunlarının ise hem Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumlarının Çocuk Gelişimi Bölümü derslerini okutmak hem de okul öncesi öğretmenliği yapmak üzere atanabildiği görülmektedir.
- Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliğine kaynaklık eden bölümlerin genel olarak büyük bir değişim göstermediği görülmektedir.

2. Sınıf Öğretmenliği ve Görme, İşitme, Zihin Engelliler Öğretmenliği alanlarına, hangi yükseköğretim programlarının kaynaklık ettiğine ilişkin gelişim aşağıdaki gibidir:

- Sınıf öğretmenliğine; 1990'lı yılların başına kadar Eğitim Yüksekokulu mezunlarının, 1993 yılından itibaren de eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği bölümleri kaynaklık etmiştir. Öğretmenliğe atamada en az lisans mezunu olma şartının öne sürüldüğü 340 sayılı kararla birlikte Sınıf Öğretmenliği Bölümü daha da özel bir statüye kavuşmuştur. 119 sayılı kararda ise, Üstün Zekalılar Öğretmenliği Bölümünün de Sınıf Öğretmenliği'ne kaynaklık ettiği görülmektedir. 9 sayılı kararda da aynı uygulama devam etmektedir.
- 37 sayılı (1991) karara göre Görme, İşitme ve Zihin Engelliler Öğretmenliklerine atanacaklardan ilgili alanda sertifika almış olanlara öncelik tanınmış olsa da, bu alanların ayrı alanlar olarak kabul edilişi 523 sayılı (1993 yılı) karara dayanmaktadır. Günümüze kadar da bu öğretmenliklere öncelikle kendi alanları, sonra Özel Eğitim Öğretmenliği ve Özel Eğitim Bölümü kaynaklık etmektedir.
- Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bölümünün, 218 sayılı karardan itibaren bu alanlara kaynaklık etmesi kaldırılmıştır.

3. Türkçe Öğretmenliği ve Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği alanlarına, hangi yükseköğretim programlarının kaynaklık ettiğine ilişkin gelişim aşağıdaki gibidir:

- 1991 yılına kadar (37 sayılı karar dahil); Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlikleri ortak alan olarak ele alınmış ve Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği ile Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri ana kaynak olarak kabul edilmiştir. Halk Bilimi Bölümleri mezunları da, kredilerinin en az %30'u Türk Dili ve Edebiyatı derslerinden oluşmak koşuluyla kaynak program olarak kabul edilmiştir.
- 1993 yılındaki 523 sayılı kararla birlikte, kaynak programlar arasına Türkçe Öğretmenliği programları da eklenmiştir.
- 340 sayılı kararla birlikte, 2000 yılından itibaren Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı alanları ortak alan olmaktan çıkarılmış ve ayrı alanlar olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda, Türkçe Öğretmenliğine, Türkçe Öğretmenliği programları; Türk Dili ve Edebiyatı alanına ise Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ve tezsiz yüksek lisans ya da pedagojik formasyon belgesine sahip olmak koşuluyla Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümü mezunları kaynak olarak öngörülmüştür. 9 sayılı kararda Türk Dili ve Edebiyatı alanına, Türk Halk Bilimi bölüm mezunlarının da kaynaklık ettiği görülmektedir.

4. Fen Bilgisi Öğretmenliği, Fizik, Kimya ve Biyoloji Öğretmenlikleri alanlarına, hangi yükseköğretim programlarının kaynaklık ettiğine ilişkin gelişim aşağıdaki gibidir:

- 37 sayılı kararda, Fen Bilgisi Öğretmenliğine Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümü dışında Fizik, Kimya, Biyoloji Öğretmenlikleri de kaynaklık etmiştir. Kaynak programlar arasına, 523 sayılı kararla (1993) Kimya, Fizik ve Biyoloji Bölümleri de eklenmiş, 2000 yılına kadar bu uygulama devam etmiştir. 2000 yılındaki 340 sayılı kararla Fizik, Kimya

ve Biyoloji Bölümleri, 2003 yılındaki 4 sayılı kararla da fizik öğretmenliği, kimya öğretmenliği ve biyoloji öğretmenliği programları kaynak program olmaktan çıkarılmıştır. Böylece, 2003 yılından bu yana fen bilgisi alanının tek kaynağı Fen Bilgisi Öğretmenliği programı olmuştur.

- Fizik Öğretmenliği alanına bakıldığında, geçmişten günümüze kadar genel olarak Fizik Öğretmenliği ve Fizik Bölümü mezunlarının atandığı görülmektedir. 340 sayılı kararla birlikte, tezsiz yüksek lisans veya pedagojik formasyon belgesine sahip olmak koşuluyla, Fizik Mühendisliği Bölümü mezunları da kaynak programlar arasında yer almıştır.
- Bazı dönemlerde ihtiyaç dahilinde Astronomi ve Uzay Bilimleri Bölümü mezunlarının da atandığı görülmüştür.
- Kimya Öğretmenliği alanında da fizik öğretmenliği alanına benzer bir eğilim gözlenmektedir. Genel olarak, Kimya Öğretmenliği ve Kimya Bölümü mezunları kaynaklık oluşturmaktadır. 340 sayılı kararla birlikte, yine tezsiz yüksek lisans veya pedagojik formasyon belgesine sahip olmak koşuluyla, Kimya Mühendisliği Bölümü mezunları da kaynak programlar arasına eklenmiştir.
- Fizik ve Kimya öğretmenlikleri alanına benzer biçimde, Biyoloji Öğretmenliğine de, 1990'lı yılların başından bu yana Biyoloji Öğretmenliği Bölümü ve Biyoloji Bölümleri kaynaklık etmektedir.

5. Matematik ve İlköğretim Matematik Öğretmenlikleri alanlarına, hangi yükseköğretim programlarının kaynaklık ettiğine ilişkin gelişim aşağıdaki gibidir:

- 1990'lı yılların başından bu yana matematik öğretmenliği alanının ana kaynakları Matematik Öğretmenliği ve Matematik Bölümü olmuştur. Halen ana kaynaklar da bunlardır. Ancak, yıllar içinde farklı programlar da matematik öğretmenliğine kaynaklık etmiştir. Örneğin; 340 sayılı kararla (2000), matematik-bilgisayar, matematik mühendisliği ve astronomi ve uzay bilimleri programları kaynaklar arasına eklenmiş, ancak, 80 sayılı (2009) kararla bu programlar, kaynak programlar arasından çıkarılmıştır. 9 sayılı kararda matematik öğretmenliğine, matematik öğretmenliği, matematik bölümü ve matematik-bilgisayar bölümü programlarının kaynaklık ettiği görülmektedir.
- İlköğretim Matematik Öğretmenliği alanı; 340 sayılı kararla (2000), matematik öğretmenliği ile ortak olarak ele alınmış, ilköğretim matematik öğretmenliğine; ilköğretim matematik öğretmenliği programı ve matematik bölümü mezunlarının kaynaklık etmesi öngörülmüştür. 340 sayılı kararı izleyen 119 sayılı kararla birlikte (2004 yılından itibaren); ilköğretim matematik öğretmenliği ve matematik öğretmenliği alanları ayrı alan olarak sınıflandırılmış ve kaynak programlar da bu doğrultuda yeniden düzenlenmiştir. Bu bağlamda, ilköğretim matematik öğretmenliğinin kaynak programı 2004 yılından bu yana ilköğretim matematik programı olmuştur.

6. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Tarih ve Coğrafya Öğretmenlikleri alanlarına, hangi yükseköğretim programlarının kaynaklık ettiğine ilişkin gelişim aşağıdaki gibidir:

- Fizik, Kimya ve Biyoloji öğretmenlik alanlarına benzer biçimde, tarih ve coğrafya öğretmenlik alanlarına da 1990'lı yıllardan bu yana iki temel programın kaynaklık ettiği gözlenmektedir. Bunlar; tarih ve coğrafya öğretmenlikleriyle tarih ve coğrafya bölümleridir. 340 sayılı karardan sonra (2000 yılı sonrası) tarih ve coğrafya öğretmenliği bölümü mezunlarının atanabilmesi tezsiz yüksek lisans veya pedagojik formasyon belgesi koşuluna bağlanmıştır.
- Sosyal bilgiler öğretmenliği alanına, 2004 yılına kadar farklı yükseköğretim programları kaynaklık ederken bu tarihten sonra sosyal bilgiler öğretmenliği tek kaynak olarak öngörülmüştür. 2004 yılı öncesine bakıldığında; 37 sayılı kararda, tarih ve coğrafya

öğretmenlikleri ve bölümleri kaynak olarak yer alırken, 523 sayılı kararla (1993); tarih ve coğrafya bölümleri kaynak program olmaktan çıkarılmıştır. Tarih ve coğrafya öğretmenliklerinin kaynak program olması konusunda ise bir gel-git yaşanmıştır. Önce (218 sayılı karar, 1996), bu iki program da kaynak olmaktan çıkarılmış, ancak 340 sayılı kararla (2000) yeniden kaynak programlar arasına alınmıştır. Ardından, 2003 yılındaki 4 sayılı kararla tekrar kaynak olmaktan çıkarılmıştır. Böylece, günümüzde sosyal bilgiler öğretmenliği alanı için tek kaynak olarak sosyal bilgiler öğretmenliği programı yer almaktadır.

7. İngilizce Öğretmenliğine, hangi yükseköğretim programlarının kaynaklık ettiğine ilişkin gelişim ise şu şekildedir:

- İngilizce öğretmenliği alanı, kaynak programlar bakımından her zaman çeşitlilik gösteren bir alan olmuştur. 1990'lı yılların başından bu yana ana kaynaklar arasında; İngilizce öğretmenliği, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı ve İngiliz Dilbilimi Bölümleri yer almaktadır.
- Yukarıdaki bölümlerin dışında, 218 sayılı kararla birlikte (1996); mütercim-tercümanlık (İngilizce), 2006 yılındaki 133 sayılı kararla da çeviri bilim bölümleri kaynak programlar arasına eklenmiştir.
- Kaynak programlardan, İngilizce öğretmenliği programı dışındaki program mezunlarının atanabilmesi için tezsiz yüksek lisans veya pedagojik formasyon sahibi olma koşulu bulunmaktadır.
- Yine, İngilizce öğretmeni ihtiyacının bu program mezunlarından karşılanamaması halinde, zaman zaman geçici uygulamalar devreye sokulmuştur. 1996 yılında alınan 218 sayılı kararla, karar ekinde yer verilen ve öğretim dili İngilizce olan diğer yükseköğretim programından mezun olanlar, İngilizce Öğretmenliğine atanmışlardır.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmen atamaları, 1990'lı yılların başından bu yana Talim ve Terbiye Kurulu tarafından düzenli olarak belirlenen kurallar çerçevesinde yürütülmektedir. Bu düzenlemeler, sadece Milli Eğitim Bakanlığı'na öğretmen atanmasını değil aynı zamanda özel öğretim kurumlarına öğretmen atamalarını da biçimlendirmektedir.

Öğretmen olarak atanabilme kriterlerine bakıldığında, öğrenim durumunun yıllara göre gelişim gösterdiği anlaşılmaktadır. 1993 yılına kadar sınıf öğretmenliğine Eğitim Yüksekokulu mezunları (önceleri iki yıllık, sonra 4 yıllık) atanırken, bu tarihten itibaren eğitim fakülteleri mezunları atanmaya başlamıştır. 340 sayılı kararla ise öğretmen atamalarında en az lisans mezunu olma koşulu net olarak dile getirilmiştir. Bununla birlikte ortaöğretim öğretmenliklerine alan fakülteleri mezunlarının atanabilmesi için, pedagojik formasyon koşuluna alternatif olarak tezsiz yüksek lisans koşulunun getirildiği görülmüştür. Alan fakülteleri mezunlarının atanması için önkoşul olan pedagojik formasyon programının içeriği ve kredi miktarı ise hep tartışılmalıdır.

2003 yılında çıkarılan bir ara kararla (4 sayılı karar), öğretmen atamalarında merkezi sınav sistemi (KPSS) getirilmiştir. Ancak bu sistem, sadece puan sırasına göre atamayı öngörmektedir. Yapılan çalışmalar (Atav ve Sönmez, 2013; Nartgün, 2008; Sezgin ve Duran, 2011; Yüksel, 2004) KPSS'nin nitelikli öğretmen seçmede yetersiz bulunduğunu göstermektedir. 2013 yılında bu sınavın içeriğine "alan testi" de dahil edilmiş olsa da ilgili tartışmalar hala devam etmektedir. Bununla birlikte böyle bir yöntem, talebin düşük olduğu (veya bazı) alanlarda KPSS puanının önemli derecede düşmesine yol açmaktadır.

Öğretim programlarındaki değişiklikler sonucu programdan dersi kaldırılan veya istihdam alanı daralan öğretmenlerin uygun alanlara atanabilmesi sağlanmıştır. Bu tür atamalar, bazen

öğretmelerin yetiştirilmeleri bazen de MEB tarafından yapılan doğrudan atamalarla gerçekleşmiştir.

İlköğretim programında yer alan Türkçe, sosyal bilgiler, fen bilgisi ve matematik derslerine, 2004 yılına kadar ortaöğretim alan öğretmenliklerinin veya alan fakültelerindeki ilgili programların kaynaklık ettiği görülmüştür. Bunun yanında öğretmen atamasına esas olan alanlar için kaynak oluşturacak programların belirlenmesinde, yükseköğretim programlarındaki değişim ve çeşitlenmelerle MEB programlarındaki değişimlerin eşzamanlı olmamasıyla da ilişkili olarak kaynak programlarda sık sık gel-gitler yaşanmıştır. Örneğin; bir alana kaynaklık oluşturan bir program, belirli bir süre sonra kaynak olmaktan çıkarılıp sonra tekrar kaynak programlar arasına alınabilmiştir. Atamaya esas alanlarla ilgili kaynak programlarının genişletilmesi büyük ölçüde eğitim ve istihdam planlamasından bağımsız gelişmiştir. Bu durum, birçok alanda talep patlamasına yol açmış ve öğretmen atamaları konusunda MEB üzerinde büyük baskılar oluşturmuştur.

Çıkarılacak bir diğer sonuç ise, öğretmen atamalarında, zaman zaman istisnai uygulamaların olduğu; genel kültür, alan bilgisi ve pedagojik formasyon boyutlarının her zaman gözetildiğidir. 1991 ile 2000'in ilk yıllarına kadar, öğretmen arzındaki sınırlılıklar ya da plansız uygulamalar nedeniyle, öğretmen ihtiyacının karşılanamadığı durumlarda gerçekleştirilen atamalar tartışma konusu olmuştur (Kavak, Aydın ve Akbaba-Altun, 2007). Dolayısıyla bu çalışmada Talim ve Terbiye Kurulu kararlarının en çarpıcı yönlerinden birisi de öğretmen ihtiyacının karşılanamadığı durumlarda, ihtiyacın hangi yollarla karşılanacağına ilişkin noktalar olmuştur. Öğretmen ihtiyacının karşılanamadığı durumlarda gerçekleştirilen alan dışı atamalarda, ihtiyacın karşılanması durumunda, alan dışı atanmış öğretmenlerin kendi alanlarına veya yakın alana geçişlerine olanak tanıyan düzenleme ve uygulamalar yapılmıştır. Bu uygulamalar, bazen öğretmenlerin istekleri bazen de MEB'in istekleri doğrultusunda gerçekleşmiştir.

TTK kararlarına dayalı olarak, çeşitli öğretmenlik alanlarına yapılacak atamalarda, kaynak programlarda yapılan istisnai uygulamaları şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Pedagojik formasyona sahip olma konusu, değişik zamanlarda önkoşul olmaktan çıkarılıp aday öğretmenlik sürecine kaydırılmıştır.
- Belirlenmiş kaynak programlarla karşılanamayan öğretmen ihtiyaçları, alan dışından atamalarla karşılanmıştır. Örneğin; farklı alanlardan mezun olanlar sınıf öğretmeni olarak atanmış, öğretim dili İngilizce olan programlardan mezun olanlar İngilizce öğretmeni olarak atanmıştır.
- Bazı alanlara atamalarda kısa süreli sertifika programları uygulanmıştır (Zihinsel Engelliler Sınıf Öğretmenliğine çocuk gelişimi ve eğitimi bölümü mezunlarıyla rehberlik ve psikolojik danışma mezunlarının atanması gibi).
- Özellikle kırsal kesimdeki öğretmen atamalarında vekil öğretmenlik ve ücretli öğretmenlik pozisyonlarının sık kullanılması sağlıklı bir yaklaşım olmamıştır.

Talim ve Terbiye Kurulu kararlarında yer alan, atamaya esas alanlar ve kaynak yükseköğretim programlarında, bir çok temel alan için eğitim fakültesi mezunları yanında alan fakültelerine (mühendislikler, fen edebiyat fakültesi) de büyük oranda yer verilmiştir (pedagojik formasyon sertifikası veya tezsiz yüksek lisans koşuluyla). Bu durum alan fakültelerini, öğretmen yetiştiren kurumlar haline getirmiş, öğretmen yetiştirme sisteminde ikiliklere neden olmuştur. Bu uygulama hala tartışılan bir sorun olarak gündemdeki yerini korumaktadır.

Tüm bunlardan yola çıkarak gerek öğretmen atamalarına esas oluşturan kararların gerekse mesleğe kaynaklık eden yükseköğretim programlarının sık değişiklik gösterdiği ifade edilebilir. Karar ve uygulamaların sık sık değişmesi, hem MEB'in hem de eğitim fakültelerinin, dolayısıyla öğretmenliği tercih edecek adayların, uzun vadeli plan yapmasını engellemektedir. Yine,

yeterince veriye dayanmadan yapılan bu düzenlemeler zaman içinde sistemde sorunlara yol açmaktadır (Öğretmen fazlalığı, alan değiştirme vb.).

MEB'in öğretmen atama esasları ve kaynak yükseköğretim programlarına ilişkin çerçeve belgenin daha düzenli olması konusunda şu önlemlerin alınması önerilebilir:

- Eğitim fakülteleri tarafından sunulan programlar, öğretmen atamalarında esas alan olarak belirlenmelidir. Ancak, ihtiyacın karşılanamaması halinde alan fakültesi mezunlarına yer verilmelidir.
- Öğretmen atama esasları arasında; mevcut kriterler yanında, Yükseköğretim Kurulu ile işbirliği içinde “pedagojik formasyon sertifikası programının” içeriği ve kredi miktarı da yer almalıdır.
- Öğretmen atamaya esas alanlara kaynakların belirlenmesinde; akademik yapılanma değil sadece yükseköğretim programlarının adı yer almalıdır (Örneğin; Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü yerine Türk Dili ve Edebiyatı Programı, Fizik Bölümü yerine Fizik Programı vb.).
- Ortaöğretime öğretmen atamadaki asgari öğrenim düzeyi “yüksek lisans” olarak belirlenmelidir. İlköğretim ve ortak dersler öğretmenlikleri için asgari öğrenim düzeyi de 2020 yılı için “yüksek lisans” olarak öngörülmelidir.
- MEB öğretmen istihdam projeksiyonlarına göre, 2013 yılı itibariyle birkaç alan dışında öğretmen arzı öğretmen talebini karşılayacak düzeydedir. Bu bağlamda, öğretmen atamalarındaki esas ve kaynak programlar açık olarak belirlenebilir. Bu esas ve ilkelerde değişikliğe gidilmesi, ihtiyaçlara dayanmalı ve istisnai bir durum olmalıdır. Olağanüstü durumlardaki açıklar “yedek öğretmenlik” pozisyonlarıyla karşılanmalıdır.
- Alan dışından atanmış öğretmenlerin kendi alanlarına geçişleri ve istihdam alanı daralan öğretmenlerin yeni alanlara geçişleri mutlaka bir hizmet içi eğitim sonrasında gerçekleştirilmelidir.
- MEB, öğretmen atama esasları ve kaynak programlarla ilgili çalışmalarında, öğretmeni yetiştiren kurum olarak YÖK ile işbirliği halinde çalışmalıdır. Arz ve talebin gerekli kıldığı durumlarda kurumlar ortak önlemler almalıdırlar.

5. KAYNAKLAR

- Atav, E. Sönmez, S. (2013). Öğretmen adaylarının Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS)'na ilişkin görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı (1)*, 01-13.
- Bahar, H. H. (2011). ÖSS puanı ve lisans mezuniyet notunun KPSS 10 puanını yordama gücü. *Eğitim ve Bilim*, 36(162), 168-181.
- Baysan, S., Ercan, B., Öztürk, A. (2011). Türkiye’de öğretmen yetiştirmede istihdam sorunu: Sosyal bilgiler öğretmenliği örneği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 131-154.
- Bircan, İ. (2009). *Türkiye’de öğretmen arz ve talebinde dengesizlikler (Mevcut sorunlar, kontenjanlar, mezunlar ve öğretmen istihdamı)*. Türkiye'nin Öğretmen Yetiştirme Çıkması Ulusal Sempozyumu. Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Çelik, K., Kavak, Y. (2009). *Eğitim fakülteleri ve “KPSS – öğretmenlik” sınavı sonuçları üzerine bir çalışma*. Türkiye'nin Öğretmen Yetiştirme Çıkması Ulusal Sempozyumu. Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Doğan, C. (2005). Türkiye’de sınıf öğretmeni yetiştirme programı. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 35, 133-149.
- Kavak, Y., Baskan, G.A. (2009). Restructuring studies of teacher education in recent years in Turkey. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 1, 364–367.
- Kavak, Y., Aydın, A. ve Akbaba-Altun, S. (2007). *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007) (Öğretmenin Üniversitede Yetiştirilmesinin Değerlendirilmesi)*. Ankara. Yükseköğretim Kurulu Yayını.
- MEB. (2002). Kamu Görevlerine İlk Defa Atanacaklar İçin Yapılacak Sınavlar Hakkında Genel Yönetmelik. [Çevrim-içi: <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/222.html>], Erişim tarihi: 18 Nisan 2014.

- MEB. (1973). 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu. [Çevrim-İçi: <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>], Erişim tarihi: 7 Mart 2014
- MEB. (1991). Talim ve Terbiye Kurulu, Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarına Öğretmen Olarak Atanacakların Atamalarına Esas Olan Alanlar ile Mezun Oldukları Yüksek Öğretim Programları ve Aylık Karşılığı Okutacakları Derslere İlişkin Esaslar. Tebliğler Dergisi, 03.04.1991 tarih ve 37 sayılı karar.
- MEB. (1993). Talim ve Terbiye Kurulu, Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarına Öğretmen Olarak Atanacakların Atamalarına Esas Olan Alanlar ile Mezun Oldukları Yüksek Öğretim Programları ve Aylık Karşılığı Okutacakları Derslere İlişkin Esaslar. Tebliğler Dergisi, 29.12.1993 tarih ve 523 sayılı karar.
- MEB. (1996). Talim ve Terbiye Kurulu, Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarına Öğretmen Olarak Atanacakların Atamalarına Esas Olan Alanlar ile Mezun Oldukları Yüksek Öğretim Programları ve Aylık Karşılığı Okutacakları Derslere İlişkin Esaslar. Tebliğler Dergisi, 21.06.1996 tarih ve 218 sayılı karar.
- MEB. (2000). Talim ve Terbiye Kurulu, Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarına Öğretmen Olarak Atanacakların Atamalarına Esas Olan Alanlar ile Mezun Oldukları Yüksek Öğretim Programları ve Aylık Karşılığı Okutacakları Derslere İlişkin Esaslar. Tebliğler Dergisi, 01.06.2000 tarih ve 340 sayılı karar.
- MEB. (2004). Talim ve Terbiye Kurulu, Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarına Öğretmen Olarak Atanacakların Atamalarına Esas Olan Alanlar ile Mezun Oldukları Yüksek Öğretim Programları ve Aylık Karşılığı Okutacakları Derslere İlişkin Esaslar. Tebliğler Dergisi, 12.07.2004 tarih ve 119 sayılı karar.
- MEB. (2009). Talim ve Terbiye Kurulu, Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarına Öğretmen Olarak Atanacakların Atamalarına Esas Olan Alanlar ile Mezun Oldukları Yüksek Öğretim Programları ve Aylık Karşılığı Okutacakları Derslere İlişkin Esaslar. Tebliğler Dergisi, 07.07.2009 tarih ve 80 sayılı karar.
- MEB. (1991-2013). Talim ve Terbiye Kurulu, Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarına Öğretmen Olarak Atanacakların Atamalarına Esas Olan Alanlar ile Mezun Oldukları Yüksek Öğretim Programları ve Aylık Karşılığı Okutacakları Derslere İlişkin Esaslar Ara Kararlar. [Çevrim-İçi: <http://tebligeler.meb.gov.tr/>], Erişim tarihi: 21 Nisan 2014.
- Safran, M., Kan, A., Üstündağ, M. T. (2014). 2013 KPSS sonuçlarının öğretmen adaylarının mezun oldukları alanlara göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 39(171), 13-25.
- SETA. (2010). *Türkiye’de öğretmen yetiştirme sisteminin sorunları raporu*. [Çevrim-İçi: <http://arsiv.setav.org/Ups/dosya/20275.pdf>], Erişim tarihi: 20 Nisan 2014.
- Şahin, İ. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmen istihdamı ve mesleki geleceklerine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(3), 1167-1184.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yüksel, S. (2004). *Öğretmen atamalarında merkezi sınav uygulamasının (kpss) değerlendirilmesi*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Nartgün, Ş. S. (2008). Aday öğretmenlerin gözüyle millî eğitim bakanlığına bağlı eğitim kurumlarına öğretmen atama esasları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 47-58
- Sezgin, F., Duran, E. (2011). Kamu Personeli Seçme Sınavı'nın (KPSS) öğretmen adaylarının akademik ve sosyal yaşantılarına yansımaları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(3), 9-22.

Extended Abstract

The effective implementations of education policies and qualified human resources that will contribute to the growth of the national economy are closely related to the policies of the employment of teachers. In Turkey, procedures for appointment of teachers are determined with the decision taken by the National Board of Education.

The purpose of this study is to analyze and evaluate the Ministry of National Education's procedures for the appointment of teachers and to make an inference for the future. For this purpose, research questions are as follows:

1. What is the historical development of minimum educational level required to be appointed as a teacher?
2. What are the essentials that are taken into consideration for the appointment process?
3. What are the exceptional applications implemented to the appointment process?

4. What are the precautions taken for the teachers whose classes are either removed or who are employed less often?
5. What are the applications with regard to the shift of teachers from their appointed field to their majors?
6. What are the applications for those to be accepted to a pedagogical formation program and for the ones to be appointed without a pedagogical formation certificate?
7. What are the fields for the teachers that are appointed by Ministry of National Education and the higher education programs that are principle to those fields?

This study is a descriptive research. The rules and the principles of the teacher appointment system of the Ministry of National Education are analyzed with the document review method. Decision documents of teacher appointment prepared by the National Board of Education since 1990 were analyzed.

For this purpose, the last seven main decision texts and 24 interim decision texts were examined. The decision texts were downloaded from the web site of the Ministry of National Education and old-dated texts were procured from the National Board of Education. The examined decision texts are as follows:

- 03.04.1991 decision dated and 37 numbered main text and the other interim decision texts
- 29.12.1993 decision dated and 523 numbered main text and the other interim decision texts
- 21.06.1996 decision dated and 218 numbered main text and the other interim decision texts
- 01.06.2000 decision dated and 340 numbered main text and the other interim decision texts
- 12.07.2004 decision dated and 119 numbered main text and the other interim decision texts
- 07.07.2009 decision dated and 80 numbered main text and the other interim decision texts
- 20.02.2014 decision dated and 9 numbered main text

The issues discussed in National Board of Education's decision texts are presented below specific titles. Each issue in texts can be examined systematically by this way. In this study, main and interim decisions taken between the mentioned dates are examined in the framework of the research problems.

According to the results, it is revealed that required educational level to be appointed as a teacher has developed by years. While high school graduates were appointed to primary school teaching until 1993, faculty of education graduates have been started to be appointed since 2014. With the decision number 340, the requirement of a graduate degree to be appointed as teacher was clearly stated. Public Personnel Selection Examination (PPSE) was introduced with the decision prepared in 2003 (the decision number 4) and "field testing" was also included in the scope of the examination.

Secondary education teaching programs or the other related programs in faculties had been source of Turkish, Social Sciences, Sciences and Math which take part in the primary school lectures since 2004. The enlargement of the source programs has developed independently from planning of education and employment. This circumstance has caused demand burst and created pressure on Ministry of National Education on teacher appointment.

According to the decisions of the National Board of Education, the exceptional applications for source programs can be summarized as follows:

- The issue of having pedagogical formation certificate was ceased to be a prerequisite and included in the progress of nominee teaching at different times.
- Secondary education teaching programs has become a significant source for teaching profession.
- The need for teaching profession that couldn't be supplied with specified source programs has been provided with programs out of related field. For example, graduates of different programs in universities have been appointed as a primary school teacher and graduates of English medium programs have been appointed as an English teacher.
- Short time certificate programs were implemented for the appointments to some fields. (For example, graduates from the departments of Teaching to Child Development and Education have been appointed as the teachers of the Mentally handicapped)
- Especially frequent appointments of teachers to rural areas as substitute teacher and paid teacher positions weren't an effective approach.

As a result, it can be stated that both decisions that are basis of the teacher appointments and the source higher education programs of teacher professions have often changed. Ministry of National Education, Faculties of Education and prospective teachers can't do long-term plans due to frequent changes of decisions and implications. Besides, regulations without being based on the survey data cause some problems in time.

For more organized frame documents related to the basis of the teacher appointments and the source higher education programs, some suggestions can be given as follows:

- Programs in the Faculty of Education should be determined as a source of teacher profession. If the teacher needs can't be provided with the graduates of the Faculty of Education, the field faculties' graduates can be appointed.
- The minimum education level for being a secondary school teacher should be "master degree". The minimum education level for primary school teaching and teaching of common lectures should be foreseen "master degree" for the year of 2020.
- The need of teacher gap should be provided with the position of "substitute teacher" in exceptional situations.
- The shift of the teachers from the appointed field to their own field and the shift of the teaches whose lectures are removed from school programs to the new fields should be implemented after a in-service training.
- Ministry of National Education should work in cooperation with the Council of Higher Education as an organization that trains teachers at studies about the basis of teacher appointment and the source programs of universities. These organizations should take common precautions in order to balance supply and demand level.

Kaynakça Bilgisi

Koçak, S. ve Kavak, Y., (2014). Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmen atama esasları ve kaynak yükseköğretim programlarıyla ilgili gelişmeler *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 29(4), 157-170.

Citation Information

Koçak, S. & Kavak, Y., (2014). Development related to the basis of teacher appointment of Ministry of National Education and the source higher education programs. [in Turkish]. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 29(4), 157-170.